

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Мураховська І. В. Корекційна робота з формування зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	243
М'яснікова Г.В. Науково-методичне підґрунтя використання ігор в роботі по формуванню лексико-граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня.....	247
Нікітіна О.Є. Педагогічна корекція для подолання тривожності у дітей із заїканням.....	254
Ніханкіна О.В. Використання прийомів візуальної підтримки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	259
Окорокова Т.Р. Морально-збагачені виховні ситуації, як засіб соціальної реабілітації учнів з інтелектуальною недостатністю.....	264
Переверзєва І. Г. Формування мотиваційної готовності до навчання дітей із ЗПР.....	270
Петренко Г.В. Методологія та перспективи використання проектної технології на уроках природничого циклу та в позаурочний час в учнів з порушеннями зору.....	278
Полежака О.І. Виховна робота з дітьми з порушеннями зору у сучасних умовах (з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради).....	284
Примаченко О.А. Особливості фонетико-фонематичного компонента мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	290
Пуляєва Д.О. Розвиток мовлення засобами альтернативної комунікації у дітей з розладами аутичного спектру в процесі соціальної адаптації через реалізацію іноваційних реабілітаційних та корекційно-педагогічних технологій в системі спеціальної та інклюзивної освіти.....	294
Сердюченко Т.С. Арт-терапія, як засіб психологічної реабілітації сім'ї, яка виховує дитину з психофізичними порушеннями.....	300
Серебряннікова Є.П. Методики та прийоми подолання дисграфії та дислексії у дітей молодшого шкільного віку.....	307
Сидоренко О.В. Особливості формування мовлення у дітей раннього віку з синдромом Дауна.....	311
Сидоровська І.А. Особливості соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	315
Сороченко К.А. Формування мовлення дітей дошкільного віку зі зниженим слухом.....	320
Тарасюк А.І. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із сенсорною алалією.....	324
Тугай С.Ю. Ключові аспекти логопедичного обстеження молодших школярів з РАС.....	329
Туріщева Л.В. Корекція мислення учнів із затримкою психічного розвитку у процесі конструювання.....	334
Филипова П.С. До питання активізації мовлення у дітей з моторною алалією.....	338

важливою передумовою та запорукою розвитку комунікативної функції таких дітей та їх подальшої соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Максимова Е. В. Причины возникновения раннего аутизма и его коррекция на основе теории Н. А. Бернштейна. – М. : Издательство «Диалог-МИФИ», 2008. – 288 с.
2. Руденко В. И. Логопедия. Практическое пособие / В. И. Руденко. – П. : Феникс, 2014. – 288 с.
3. Літвінова О. В. Щодо питання систематизації мовленнєвих порушень при аутизмі / О. В. Літвінова // Логопедія. – 2013. – № 3, – с.48-51.
4. Пасєвіна О. А. Можливості інклюзивного навчання дітей з розладами аутистичного спектру / О. А. Пасєвіна // Молодий вчений. – 2013. – № 2 (02). – с.99-104.
5. Тарасун В. В. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом / В. Тарасун, Г. Хворова / За наук. ред. В. Тарасун – К., 2004. – 103 с.

Туріщева Л.В.

КОРЕКЦІЯ МИСЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ

У статті схарактеризовано психологічні особливості учнів із затримкою психічного розвитку. Основна увага приділяється методам конструювання, які спрямовані на корекцію мислення дітей із ЗПР.

Ключові слова: мислення, затримка психічного розвитку, конструювання.

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти в Україні, зміна її орієнтирів на особистісний розвиток учня з особливими освітніми потребами, на формування його інтелектуального потенціалу та забезпечення психологічного комфорту, вимагає змін і в системі сучасної освіти. Особлива місія освіти покладається на молодший шкільний вік, оскільки як у дітей з типовим психічним та фізичним розвитком, так і в дітей з його порушеннями на цьому віковому етапі активно відбувається розвиток психічних функцій, що

забезпечать подальшу активність дитини та її інтеграцію в суспільство. Діти із затримкою психічного розвитку особлива в цьому розумінні група школярів. Як відомо, їх розвиток потребує постійної системи психологічної корекції.

Одним з найважливіших напрямків у вирішенні проблеми корекції мислення молодших школярів із затримкою психічного розвитку виступає організація занять з конструктивної діяльності, які забезпечують повноцінний розвиток молодших школярів, пов'язаний з формуванням навичок розумової діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання закономірностей нормального та аномального розвитку дітей вивчали Л. С. Виготський, О. В. Запорожець, Г. М. Дульнев, О. М. Леонтьев, О. Р. Лурія та ін. Особливості розвитку мислення у дітей із нормальним розвитком та аномальним розвитком представлено у роботах Б. Г. Ананьєва, Г. О. Люблинської, В. С. Мухіної. Вплив конструювання на розвиток дитини вивчали О. В. Запорожець, О. М. Леонтьев, Н. П. Сакуліна, К. Д. Ушинський, Д. Б. Эльконін. Використання LEGO-технологій у роботі з молодшими школярами аналізували О. В. Михеева, С. Пейперт, П. А. Якушкін.

На нашу думку, використання конструкторів істотно змінює способи орієнтування дитини у навколишньому світі, привчає її виділяти істотні зв'язки та відношення між об'єктами, що приводить до росту його інтелектуальних можливостей. Школярі починають орієнтуватися не тільки на мету, а й на засоби її досягнення. А це змінює їх ставлення до задачі, веде до оцінки власних дій. У молодшого школяра формується більш узагальнене сприйняття навколишньої дійсності, він починає осмислювати власні дії, прогнозувати хід простих явищ, розуміти прості тимчасові та причинні залежності.

Мета статті – проаналізувати особливості корекції мислення учнів із затримкою психічного розвитку у процесі конструювання.

Виклад матеріалу дослідження. В науковій літературі сформульовано загальні недоліки розумової діяльності дітей із ЗПР:

1. Несформованість пізнавальної, пошукової мотивації. Діти прагнуть уникнути будь-яких інтелектуальних зусиль. Для них непривабливий момент переборення труднощів. Така дитина виконує задачу не повністю, а її простішу частину. Діти не зацікавлені у результаті виконання завдання.

2. Відсутність вираженого орієнтовного етапу при рішенні розумових задач. Діти із ЗПР починають діяти відразу. Варто зазначити, що діти із ЗПР більшою мірою зацікавлені в тому, швидкістю, а не якістю виконання завдання. Дитина не вміє аналізувати умови, не розуміє значимості орієнтовного етапу, що призводить до появи великої кількості помилок. Коли дитина починає навчатися, дуже важливо створити умови для того, щоб вона спочатку замислювалася, аналізувала завдання.

3. Низька розумова активність, бездумний стиль. Діти вирішують задачу на інтуїтивному рівні, тобто дитина начебто як правильно відповідає, але пояснити не може.

4. Стереотипність мислення, його шаблонність. Наочно-образне мислення порушене. Дітям із ЗПР важко діяти за наочним зразком через порушення операцій аналізу, порушення цілісності, цілеспрямованості, активності сприйняття - все це призводить до того, що дитині важко проаналізувати зразок, виділити головні частини, встановити взаємозв'язок між частинами та відтворити дану структуру у процесі власної діяльності.

Великий інтерес викликає аналіз розвитку різних видів мислення у дітей із ЗПР. Рівень розвитку наочно-дієвого мислення у цих дітей у більшості такий же саме, як і у нормі, виняток складають діти з вираженою затримкою психічного розвитку. Більшість дітей правильно та добре виконує усі завдання, але комусь з них потрібна допомога, що стимулює, а іншим потрібно просто повторити завдання та дати установку зосередитися. Загалом же розвиток цього рівня мислення йде на рівні з однолітками, що нормально розвиваються. Аналіз рівня розвитку наочно-образного мислення, як найбільш високого його ступеня, вказує на неоднорідні результати. Але при появі моментів, що відволікають або сторонніх предметів рівень виконання завдань різко знижується. Словесно-

логічне мислення - найвищий рівень розумового процесу. Утруднення, які відчували діти, були пов'язані у першу чергу з тим, що до початку навчання у школі вони ще не володіють повною мірою тими інтелектуальними операціями, які є необхідним компонентом розумової діяльності. Мова йде про аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та абстрагування. Найчастішими помилками дітей із затримкою психічного розвитку є підміна порівняння одного об'єкта з усіма іншими попарним порівнянням або узагальнення за неістотними ознаками.

Вивчені матеріали свідчать про тісний взаємозв'язок між розумовими і практичними компонентами конструктивної діяльності.

Проаналізуємо особливості мислення, які проявляються у різних методах конструювання.

Конструювання за зразком передбачає будівництво з деталей, на прикладі зразка і способу виготовлення. При такому методі діти опановують техніку зведення будівель, узагальненим способом аналізу - вчать визначати в будь-якому предметі його основні частини, встановлювати їх просторове розташування, виділяти деталі. В рамках цього методу вирішуються завдання, які забезпечують перехід до самостійної пошукової діяльності, що носить творчий характер. Розвивається наочно-образне мислення.

Конструювання за моделлю демонструє, що узагальнені уявлення, сформовані у дітей в процесі конструювання за зразками, надалі дозволять їм при конструюванні здійснити більш гнучкий і осмислений її аналіз, що позитивно впливає на розвиток аналітичного та образного мислення. Конструювання за моделлю є ускладненим різновидом конструювання за зразком. Воно. пред'являє більш високі вимоги до розвитку розумових якостей учнів.

Конструювання за кресленнями надає можливості для розвитку внутрішніх форм наочного моделювання. Конструювання за кресленнями сприяє розвитку у дітей образного мислення і пізнавальних здібностей.

Конструювання за задумом у порівнянні з конструюванням за зразком володіє великими можливостями для розвитку творчості дітей, для прояву їх самостійності; в цьому випадку дитина сама вирішує, що і як вона буде конструювати. Але такий вид конструювання і його здійснення - досить важке завдання для молодших школярів: їх задуми нестійкі і часто змінюються в процесі їх здійснення.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Одна з психологічних особливостей дітей із ЗПР є в тому, що в них спостерігається відставання у розвитку усіх форм мислення. Це відставання виявляється найбільшою мірою під час вирішення задач, які припускають використання словесно-логічного мислення. Менш за все в них відстає у розвитку наочно-дієве мислення.

Однією з форм корекції мислення можна використовувати конструювання. Відомі методи конструювання: за зразком; за умовами; за моделлю; за темою; за простими кресленнями та наочним схемам, за задумом.

Список використаних джерел:

1. Накладова М. В. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання ігрових завдань та інтерактивних технологій : метод. посіб. для вчителів початкових класів. - Київ : Полонне, 2013. - 92 с.
2. Обухівська А. Г. З історії діагностики відхилень у розумовому розвитку дітей. // Практична психологія та соціальна робота. - 2003. - №7. - С.15-17.
3. Семаго Н. Я., Семаго М. М. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст. Санкт-Петербург : Речь, 2011. 384 с.

Филипова П.С.

ДО ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

У статті висвітлено застосування візуальної підтримки у роботі з дітьми дошкільного віку із моторною формою алалії.